

Novi razvoj prakse Europskog suda za ljudska prava (ESLJP)

Pripremilo: Biljana Braithwaite, Catharina Harby i Beatrice Blois, AIRE centar

Uvod

Ovaj dio sadrži neke od najznačajnijih odluka ESLJP-a usvojene tijekom prošle godine koje daju pregled razvoja ključnih principa tumačenja i primjene Konvencije po pitanjima od značaja u Bosni i Hercegovini.

Prvi dio se generalno odnosi na broj aplikacija koje je Sud zaprimio, te ukratko prikazuje neke novije presude koje je usvojio tijekom 2014. godine. Drugi dio predstavlja broj aplikacija koje je Sud zaprimio iz regije, te pitanja i povrede prava na koje se ove aplikacije uglavnom odnose. Konačno, treći dio sadrži pregled odabranih presuda od posebnog značaja za praksu sudova u Bosni i Hercegovini.

1. Sud u 2014. godini

Tijekom 2014. godine Europski sud za ljudska prava riješio je 86.063 aplikacije. Od ovog broja, 83.675 aplikacija je proglašeno neprihvatljivim ili su brisane s liste predmeta. Razlog tome jeste što aplikanti nisu poštovali procedure podnošenja aplikacija, nisu imali pravo na podnošenje aplikacije ili iz drugih razloga nisu ispunili kriterije prihvatljivosti aplikacije. Do kraja 2014. godine ukupan broj aplikacija koje su se našle u postupku pred Sudom bio je 69.900, što je za 30% manje u odnosu na prethodnu godinu. Nakon stupanja na snagu Protokola br. 14 broj slučajeva u postupku pred Sudom je značajno opao. U 2011. godini lista predmeta je dosegla svoj vrhunac s 151.600 predmeta u postupku pred Sudom. Ukrajina je država protiv koje je trenutno podnesen najveći broj aplikacija (13.635 postupaka u tijeku), uz napomenu Suda da ovo može biti odraz nedavno započetog sukoba u Ukrajini koji još uvijek traje.

Većina povreda prava utvrđenih u 2014. godini odnosi se na pravo na slobodu i sigurnost ličnosti (član 5), slijedi povreda prava na pravično suđenje (član 6), uključujući dužinu postupka (član 6).

Sud je tijekom ove godine razmatrao i neka nova pitanja. Primjeri su kako slijedi:

- Veliko vijeće je razmatralo primjenu Konvencije i pojam „nadležnosti” u smislu člana 1, u svjetlu primjene prava oružanog konflikta.^[1]
- Veliko vijeće je priznalo sposobnost NVO da podnese aplikaciju Sudu u korist preminulog, mentalno bolesnog mladića.^[2]
- Sud je po prvi put razmatrao kompatibilnost procedure nagodbe odbrane i tužiteljstva u kontekstu prava na pravično suđenje prema Konvenciji.^[3]
- Po prvi put, Sud je utvrdio povredu člana 6 zbog nepostojanja obrazloženja žalbenog suda koji je odlučio da prihvati žalbu i ponovno razmatra slučaj.^[4]
- Koncept „zajedničkog života” u društvu je po prvi put priznat kao legitiman cilj od strane Velikog vijeća.^[5]
- Veliko vijeće je pojasnilo primjenu pravične naknade (član 41) u međudržavnim slučajevima.^[6]

2. Povrede prava koje je Sud utvrdio u regiji

Na dan 31. decembra 2014. godine, od ukupno 69.900 aplikacija u postupku pred Sudom, 4.903 apli-

kacije su bile podnesene protiv država regije. Ukupno je 366 aplikacija podneseno protiv Albanije, 728 protiv Bosne i Hercegovine, 549 protiv Hrvatske, 238 protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, 499 protiv Crne Gore i 2.523 protiv Srbije.

Ovaj dio će se osvrnuti na osnovne pravne principe koje je Sud utvrdio u odnosu na povrede prava koje se najčešće ponavljaju u regiji. Tijekom 2014. one su bile sljedeće:

Povrede **člana 6**, pravo na pravično suđenje, naročito **u vezi neizvršenja domaćih odluka i dužine postupka**: Sud je u svojoj praksi stalno isticao da se postupci trebaju provoditi u razumnom roku, te da države regije generalno imaju obavezu svoj pravosudni sistem organizirati tako da se poštuju ove garancije. Važno je napomenuti da izvršenje sudske presude predstavlja integralni dio suđenja u svrhu zahtjeva za postupanje u razumnom roku, stoga propust nadležnih vlasti da izvrše konačnu sudsku odluku predstavlja kršenje člana 6. Vidjeti: *Nikolić-Krstić protiv Srbije*,^[7] *Ridić i drugi protiv Srbije*.^[8]

Povrede **člana 1 Protokola br. 1, pravo na imovinu**: Sud je utvrdio da će miješanje u imovinu, eksproprijacija ili kontrola korištenja generalno biti opravdani ukoliko poštuju zahtjeve zakonitosti i ukoliko slijede opći ili javni interes. Nadležna tijela Konvencije su uvela zahtjev proporcionalnosti i potrebu uspostavljanja pravične ravnoteže između zahtjeva zajednice i zaštite pojedinačnih interesa. Povodom toga, u regiji je postavljeno nekoliko jasnih pitanja koja su se ticala isplate penzija/mirovina, poduzeća u državnom vlasništvu, državnog kapitala, „stare” devizne štednje i izmirenja ratne štete. Ovdje su izneseni neki primjeri gdje su nadležne vlasti propustile da adekvatno odgovore na miješanje u imovinu, što je ukazalo na postojanje sistemskog problema. Vidjeti: *Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije*^[9], *Pop-Ilić i drugi protiv Srbije*^[10].

Povrede **člana 8, pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života**: Neispunjavanje pozitivnih obaveza iz člana 8 ostaje veliki problem. Sud je utvrdio da član 8 postavlja obavezu nemiješanja u pravo pojedinca na privatni život, porodični život, dom i prepisku. Mjere koje poduzima država, i koje utiču na pojedinca u nekoj od ovih sfera, mogu predstavljati miješanje. Međutim, država također mora poduzeti pozitivne korake kako bi osigurala efikasnu zaštitu prava zaštićenih članom 8. Ovo se odnosi ne samo na odnos između države i pojedinca, nego i između pojedinca i privatnih organa, kao i između privatnih pojedinaca. Od države se može zahtijevati da poduzme mjere u cilju zaštite prava iz člana 8, kao što je ponovno spajanje roditelja i djece i usvajanje propisa o provođenju testova za dokazivanje očinstva. Vidjeti: *Ivinović protiv Hrvatske*^[11], *Marić protiv Hrvatske*^[12].

Ostale povrede prava odnose se na sljedeće:

Država ne ispunjava **pozitivne obaveze prema članu 3**: U pogledu pozitivnih obaveza države prema članu 3, one uključuju, na primjer, obavezu zaštite pojedinca od napada drugog pojedinca kada su nadležne vlasti znale ili su trebale znati da postoji realan i neposredan rizik da se napad desi. Vidjeti: *O’Keeffe protiv Irske*^[13].

Izostanak efikasne **istrage o povredama prava iz članova 2 i 3**: Sud je utvrdio da je propisno provedena istraga ključna za uspostavljanje povjerenja javnosti u vladavinu prava. Istrage se moraju provoditi brzo, efikasno i od strane nezavisnih istražitelja. Mora biti osiguran element javnog nadzora. Srodnici preminule žrtve imaju legitimni interes da se provede efikasna istraga i trebaju biti uključeni i pravno zastupljeni u mjeri koja je neophodna za zaštitu njihovih interesa. Vidjeti: *Jelić protiv Hrvatske*^[14].

Povrede **slobode izražavanja prema članu 10**: Sud je utvrdio da se trebaju vagati suprotstavljeni interesi, kao što su pravo na slobodu izražavanja na jednoj strani i pitanje nacionalne sigurnosti na drugoj strani. Važno je, međutim, istaći da postoji mali prostor za ograničenja kada se radi o političkim govorima ili debatama o pitanjima od javnog interesa, tako da su granice prihvatljivog kritičizma u odnosu na političare šire nego u odnosu na privatne pojedince, s obzirom da su riječi i djela ovih prvih izloženi jačoj kontroli javnosti. Međutim, svi pojedinci uživaju pravo na zaštitu svog privatnog života, tako da zaštita ugleda i prava drugih predstavlja jedan od legitimnih ciljeva iz drugog stava ovog člana. S druge strane, nadležne vlasti imaju znatno širok obim ovlaštenja da ograniče govor mržnje. Primjena zakona o kleveti može biti opravdana u nekim okolnostima; međutim, jako oštre kazne za klevetu mogu predstavljati neproporcionalno miješanje u slobodu izražavanja. Vidjeti: *Tešić protiv Srbije*^[15].

Ovaj članak *Pravne hronike* će na ovom mjestu preći na svoj treći dio: pregled odabranih presuda koje su od značaja za sudsku praksu u Bosni i Hercegovini

3. Pregled odabranih presuda

Ovaj dio razmatra šest odabranih slučajeva: *Luli i drugi protiv Albanije*, *Lakatoš i drugi protiv Srbije*, *Habimi i drugi protiv Srbije*, *Bljakaj i drugi protiv Hrvatske*, *Marguš protiv Hrvatske* i *Mladina d.d. Ljubljana protiv Slovenije*, te sadrži sažetke činjeničnog opisa slučaja i odluke Suda, kao i stručni pravni komentar o svakom slučaju.

PRESUDA U SLUČAJU LULI I DRUGI protiv ALBANIJE

(Aplikacije br. 64480/09, 64482/09, 12874/10, 56935/10, 3129/12 i 31355/09)

1. april 2014.

Činjenice i odluka

Aplikanti su deset albanskih državljana koji su se žalili na prekomjernu dužinu građanskih postupaka koje su vodili za ostvarenje svojih imovinskih prava. Postupci su trajali 6, 5 i 3 godine. Aplikanti su pred Europskim sudom za ljudska prava isticali povrede člana 6(1) i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Sud je istakao da prekomjerna dužina postupka postaje ozbiljan problem u domaćim procedurama Albanije i da ovo može dovesti do podnošenja drugih osnovanih aplikacija. Sud je podsjetio da je na državama ugovornicama dužnost da svoj pravni sistem organiziraju na način da nadležne vlasti mogu ispuniti zahtjeve iz člana 6 Konvencije, uključujući obavezu postupanja u razumnom roku te, gdje je potrebno, spajanje postupaka i odlaganje ili odbacivanje zahtjeva za daljnje vođenje postupka. Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 6(1) Konvencije. U pogledu aplikacija br. 12874/10 i 56935/10 Sud je istakao da su domaće vlasti propustile da pruže dovoljno objašnjenja ili rješenje za nastalo kašnjenje. Shodno tome, utvrđena je povreda člana 6(1) Konvencije.

U pogledu člana 1 Protokola br. 1, Sud je utvrdio da domaći postupci u kojima aplikanti traže ostvarenje svojih nasljednih imovinskih prava još uvijek traju, tako da nije bilo sasvim jasno da li su aplikanti imali postojeću imovinu u smislu člana 1 Protokola br. 1 ili su imali samo legitimno očekivanje da će ostvariti ova prava. Sud je stoga odbio ovu žalbu kao preuranjenu u skladu s članom 35 Konvencije.

U vezi člana 46, Sud je istakao da njegovi zaključci ukazuju kako prekomjerna dužina postupka postaje „ozbiljan nedostatak domaćih pravnih postupaka”. Rastući broj aplikacija predstavlja prijetnju budućoj efikasnosti sistema kojeg provodi Konvencija, s obzirom da bi prema stanovištu Suda prav-

ni nedostaci utvrđeni u slučaju ovih pojedinačnih aplikanata kasnije mogli rezultirati podnošenjem velikog broja osnovanih aplikacija. Sud je stoga utvrdio da u procesu izvršenja predmetne presude na domaćem nivou nedvojbeno postoji potreba za provođenjem generalnih mjera, uključujući naročito propisivanje domaćeg pravnog lijeka za slučaj prekomjerne dužine postupka.

Sud je dosudio aplikantima zajedno 1.500 eura na ime nematerijalne štete po aplikacijama br. 64480/09 i 64482/09. Također je dosudio 1.500 eura na ime troškova i izdataka postupka po aplikacijama br. 64480/09 i 64482/09 i 500 eura po aplikaciji br. 56935/10.

Komentar

Ova presuda opet ukazuje na problem koji nagriza provedbu pravde u mnogim pravnim sistemima Europe: pretjerana dužina građanskih i upravnih postupaka, naročito u imovinskim slučajevima. U ovim slučajevima identificirana su dva problema: period inertnosti i neaktivnosti sudova, naročito Vrhovnog suda, te nesposobnost sistema provođenja pravde da iznađe efikasan metod rješavanja problema multipliciranja postupaka o istom pitanju.

Sud je već utvrdio da je Albanija počinila povredu prava u brojnim ranijim predmetima koji se tiču istih pitanja kao predmetni slučaj. Sud je u predmetnom slučaju, u vezi pretjerane dužine postupka, vrlo jasno istakao: da bi Albanija ispunila svoje obaveze prema članu 46 neophodno je na domaćem nivou poduzeti generalne mjere kako bi se riješio ovaj problem – koji ne samo da krši prava ljudi u Albaniji, već također predstavlja prijetnju budućoj efikasnosti sistema zaštite kojeg provodi Konvencija jer dovodi do nastanka brojnih osnovanih „klon” slučajeva. Sud je također utvrdio da Albanija treba propisati domaći pravni lijek u slučaju prekomjerne dužine postupka. Sud je uputio na presudu Velikog vijeća u *Scordino protiv Italije (br. 1)* (presuda od 29. marta 2006.) u kojoj su utvrđeni elementi koje zahtijeva pravni lijek za dužinu postupka kako bi se mogao smatrati efikasnim.

PRESUDA U SLUČAJU LAKATOŠ I DRUGI protiv SRBIJE

(Aplikacija br. 3363/08)

7. januar 2014.

Činjenice i odluka

Tijekom 2006. i 2007. godine u općinama na sjeveru Srbije desile su se brojne pljačke. Glavna meta su bila starija lica, od kojih su neki pretrpjeli ozbiljne tjelesne povrede. Aplikanti su povezani s ovim pljačkama, nakon čega su uhapšeni i odvedeni u policijsku stanicu u Novom Sadu. Policijski službenici su tvrdili da su se aplikanti opirali hapšenju ili su pokušali da pobjegnu, zbog čega su oni morali koristiti silu, uslijed čega su aplikanti pretrpjeli povrede. Dana 8. novembra, kada su izvedeni pred istražnog sudiju, aplikanti su se žalili da ih je policija tukla prilikom hapšenja i nakon dovođenja u policijsku stanicu. Ukupno je doneseno jedanaest odluka o produženju pritvora aplikantima zbog težine moguće kazne i prirode navodno počinjenog djela. Dana 10. jula 2010. aplikanti su proglašeni krivima za 13 pljački i 4 pokušaja pljačke, drugi aplikant je također proglašen krivim za nanošenje ozbiljne tjelesne povrede, te su osuđeni na kaznu zatvora u trajanju od 14 i 15 godina. Međutim, Apelacioni sud u Novom Sadu je ukinuo osude i naložio ponovno suđenje, a pritvor aplikanata je produžen. U novembru 2011. Viši sud u Novom Sadu je ponovno utvrdio da su aplikanti krivi i izrekao iste kazne. Apelacioni sud je potvrdio ovu presudu u junu 2012. godine. Tri aplikanta su pokrenula postupak pred Ustavnim sudom, pozivajući se na brojne materijalne i procesne povrede; ovaj postupak je trajao u vrijeme donošenja presude Evropskog suda. U decembru 2012. aplikanti su oslobođeni daljnjeg služenja kazne nakon opće amnestije koju je odobrila Skupština Srbije.

Postupajući po žalbama aplikanata, Evropski sud za ljudska prava je u pogledu materijalnog aspekta člana 3 istakao da je jasno da su povrede aplikanata dosegle prag surovosti po članu 3 Konvencije

i utvrdio da je došlo do povrede člana 3 zbog nečovječnog i ponižavajućeg postupanja koje su aplikanti pretrpjeli.

U pogledu proceduralnog aspekta člana 3, Sud je istakao da su se aplikanti žalili pred istražnim sudijom, te pred sudskim i žalbenim vijećima, i da su bili zlostavljani od strane policije. I pored toga, nadležni organi nikada nisu pokrenuli posebnu istragu zbog zlostavljanja, zbog čega je utvrđena povreda člana 3 u procesnom aspektu.

U vezi člana 5, aplikanti su se žalili da se dužina njihovog pritvora u istrazi prije podizanja optužbe 10. jula 2009. godine ne može pravdati težinom moguće kazne i prirodom krivičnog djela. Aplikanti su bili u pritvoru više od jedne godine i osam mjeseci. S obzirom da nisu predočene nikakve činjenice koje bi potvrdile da bi njihovo puštanje narušilo javni red, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 5(3).

Sud je svakom od aplikanata dosudio po 5.000 eura na ime nematerijalne štete. Dosudio je i 2.750 eura na ime troškova i izdataka domaćih postupaka, te 1.800 eura ukupno na ime troškova i izdataka nastalih u postupku pred Sudom.

Komentar

Činjenice ovog slučaja su teške i uznemirujuće. Krivična djela za koja su aplikanti osuđeni su ozbiljna i nehumana sa stanovišta njihovih žrtava. Međutim, nehumani tretman aplikanata od strane policije je nezakonit i neoprostiv a, kao što je često isticao Komitet za sprečavanje torture (CPT), ovakav tretman se još uvijek redovno dešava u mnogim državama članicama. Ovaj slučaj opet ukazuje na nekažnjivost koju policijski službenici često uživaju kada, kršeći standarde Europske konvencije, postupaju sa zatvorenicima. Sud je pravilno utvrdio da je Srbija povrijedila prava po ovim osnovama, tako da će biti interesantno vidjeti koje generalne mjere će Komitet ministara utvrditi da je Srbija dužna usvojiti kako bi spriječila buduće slične povrede prava.

PRESUDA U SLUČAJU HABIMI I DRUGI protiv SRBIJE

(Aplikacija br. 19072/08)

3. juni 2014.

Činjenice i odluka

U novembru 2006. godine došlo je do protesta u određenom broju zatvora širom Srbije nakon zahtjeva Skupštini Srbije da usvoji posebne zakone o amnestiji. U Kazneno-popravnom zavodu u Nišu izbili su nasilni sukobi između zatvorenika 23. novembra 2006. Zatvorsko osoblje je napustilo zgradu ostavljajući tako 600 zatvorenika bez ikakvog službenog nadzora. Nakon toga, pokrenuta je velika policijska intervencija i protesti su 24. novembra 2006. stavljeni pod kontrolu. Aplikanti su tvrdili da su ih policajci prilikom intervencije tukli uslijed čega su zadobili različite povrede, uključujući lomeve kostiju, modrice i kontuzije. Oni su se također žalili da je službena istraga bila neefikasna. Istraga je započela 24. novembra, a zapovjedni službenik koji je preispitivao slučaj je 28. novembra utvrdio da je sila koju je policija upotrijebila bila zakonita i proporcionalna. Početkom 2007. aplikanti su podnijeli krivične prijave protiv neimenovanih policijskih službenika i nekoliko zatvorskih čuvara, te su tražili od tužiteljstva da utvrdi identitet službenika koji su bili uključeni, prikupi medicinske izvještaje i iskaze svjedoka o incidentu, te podigne optužnice protiv odgovornih. U decembru 2007. tužiteljstvo je odbacilo prijave.

U pogledu materijalnog aspekta člana 3, Europski sud za ljudska prava je utvrdio da čak i u slučaju postojanja medicinskog dokaza o povredama aplikanata nije bilo dokazano izvan svake sumnje da su policijski službenici i/ili zatvorski čuvari zlostavljali aplikante protivno članu 3, tako da nije utvr-

đena materijalna povreda člana 3.

U pogledu procesnog aspekta člana 3, žalbe aplikanata o navodnom nehumanom postupanju predstavljaju osnov za provedbu hitne i efikasne istrage. Sud je našao brojne nedostatke u vezi provedene policijske istrage, uključujući činjenicu da nije bila vođena od strane osoba nezavisnih od umiješanih, a istražni sudija nije učinio ništa da istraži slučajeve zastrašivanja, iako je nekoliko aplikanata tijekom istrage tvrdilo da se plaše da otkriju identitet svojih zlostavljača. Sud je stoga utvrdio da je došlo do povrede procesnog aspekta člana 3.

Sud je svakom od aplikanata dosudio iznos od po 3.500 eura na ime pretrpljene nematerijalne štete, te 5.000 eura na ime troškova i izdataka nastalih u postupku pred Sudom.

Komentar

Sud je stalno isticao da se pravo na provođenje brze i efikasne istrage mora ostvariti u slučaju kada postoje žalbe o nehumanom tretmanu ili *ex officio* u situaciji kada postoje dovoljno jasne indicije da je primijenjen nehumani tretman. Istraga bi trebala dovesti do utvrđivanja da li je korištenje sile od strane države bilo opravdano u datim okolnostima te da, ukoliko jeste, identificira i kazni odgovorne počinioce.

U suprotnom bi generalna zakonska zabrana mučenja, nehumanog i ponižavajućeg tretmana i kažnjavanja, usprkos svom fundamentalnom značaju, bila neefikasna u praksi, tako da bi u nekim slučajevima postojala mogućnost da službenici države zloupotrijebe prava osoba pod svojom kontrolom, bez da snose ikakvu odgovornost. Isto kao i u pogledu materijalnog aspekta člana 3, zahtjev je i ovdje apsolutan. Neprovođenje istrage predstavlja povredu člana 3 koja ne može biti opravdana i od koje nije dozvoljena derogacija. U predmetnom slučaju, neprovođenje potrebne istrage je navelo Sud na oklijevajući zaključak da nije bilo dovoljno dokaza da utvrdi da li se sila (pretjerana i koja je dosegla potrebni prag surovosti) zaista desila, kako bi mogao utvrditi kršenje materijalnog aspekta člana 3.

PRESUDA U SLUČAJU BLJAKAJ I DRUGI protiv HRVATSKE

(Aplikacija br. 74448/12)

18. septembar 2014.

Činjenice i odluka

Aplikanti su srodnici advokatice M.B.B. koju je 2002. godine ustrijelio suprug njene klijentice koju je ona zastupala u brakorazvodnoj parnici. Ubica, A.N., je mentalno poremećen i ranije je pokazivao sklonost nasilnom ponašanju, pretjeranom konzumiranju alkohola i nezakonitom posjedovanju vatrenog oružja. Dan prije ubojstva, A.N. i njegova supruga su bili u policijskoj stanici gdje je prijavljeno kako joj je prijetio da će je ubiti. Policija je također posjetila A.N. kod kuće nakon što im je dojavljeno da se čudno ponaša i prijeti samoubojstvom. Međutim, oni su ga ostavili kod kuće i otišli. Jedan sat nakon toga, A.N. je pucao i ranio svoju suprugu, te nanio smrtonosne povrede M.B.B. Prvostupanijski disciplinski sud je proglasio krivim dva policijska službenika jer su propustili da odmah podnesu izvješće o spornoj situaciji.

Prema članu 2, Sud je ukazao na nasilnu prošlost A.N., te istakao da, usprkos njegovom nasilnom ponašanju koje je bilo vezano za pretjerano konzumiranje alkohola, nadležne vlasti ga nikada nisu prinudile da se podvrgne liječenju. Iako Sud nije mogao sa sigurnošću utvrditi da bi se situacija drugačije odvijala, našao je da nisu bile poduzete razumne mjere koje bi mogle imati suštinski utjecaj na konačni ishod. U nekim određenim situacijama, član 2 nameće pozitivnu obavezu vlasti da

poduzmu preventivne mjere da zaštite pojedinca čiji je život pod rizikom od krivičnog djela drugih. Ova obaveza postoji kada su vlasti znale ili su trebale znati o postojanju realnog i neposrednog rizika po život određenog pojedinca, a propustile su djelovati na način kojim bi se realno mogao izbjeći taj rizik. Ovakve pozitivne obaveze se također primjenjuju u slučajevima gdje postoji obaveza da se osigura opća sigurnost društva.

U predmetnom slučaju, Sud je zaključio da utvrđeni niz propusta policije da primijene neophodnu revnost u odnosu prema objektivnim pokazateljima da je A.N. mentalno poremećen otkriva povredu obaveze države da zaštiti pravo na život koristeći sve potrebne mjere da osigura zaštitu pojedinca od nasilja. Slijedom toga, utvrđena je povreda člana 2.

Komentar

Nakon svoje inicijalne presude *Osman protiv UK* iz 1998. godine, Sud je razmatrao brojne situacije koje su na različit način povlačile pozitivne obaveze države da zaštiti pravo na život. Sud je nedavno utvrdio da se ove pozitivne obaveze primjenjuju ne samo u situacijama u kojima određeni pojedinac predstavlja potencijalnu metu smrtonosnog djela, već i u situacijama gdje postoji generalno prijetnja društvu u cjelini. U predmetnom slučaju, Sud je jasno istakao da test po članu 2 ne zahtijeva da se pokaže: „da nije došlo” do propusta ili omaške nadležnih vlasti, ubojstvo se ne bi desilo. Za postojanje odgovornosti države dovoljno je utvrditi da su nadležne vlasti propustile poduzeti razumne mjere koje su realno mogle izmijeniti ishod ili izbjeći povredu. Konačno, ovaj slučaj se odnosi na ubojstvo advokata u vrijeme dok je obavljala svoju profesionalnu dužnost. Stoga iznenađuje činjenica da je samo u izdvojenim mišljenjima sudija Trajkovske i De Albuquerque spomenuta opasnost s kojom se suočavaju sudije, tužioc, advokati i drugi pravni službenici koji rade na provođenju pravde. S obzirom na specifične rizike koje nosi posao ovih lica, koji je esencijalan za vladavinu prava i pristup pravdi, šteta je da je većina propustila ponoviti UN-ove Osnovne principe o ulozi advokata i uputiti zahtjev vladama da osiguraju advokatima obavljanje njihovih dužnosti bez „prijetnji, ometaanja, uznemiravanja ili nepriličnog miješanja“.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU MARGUŠ protiv HRVATSKE

(Aplikacija br. 4455/10)

27. maj 2014.

Činjenice i odluka

Aplikant Fred Marguš hrvatski je državljanin koji trenutno služi zatvorsku kaznu. Tijekom 1991. godine protiv aplikanta je pokrenuto nekoliko krivičnih postupaka na temelju optužbi za počinjene ratne zločine. U junu 1997. godine ovi postupci su djelomično obustavljeni temeljem stupanja na snagu Zakona o općem oprost. Ovaj zakon imao se primijeniti na djela počinjena tijekom oružanog sukoba u Hrvatskoj u razdoblju od 1990. do 1996. godine, osim djela koja predstavljaju teško kršenje humanitarnog prava i ratne zločine.

U aprilu 2006. gđin. Marguš je optužen za ratne zločine protiv civilnog stanovništva. Na posljednjem ročištu aplikant je udaljen iz sudnice, dok je njegov advokat ostao u sudnici. Aplikant je proglašen krivim za djela za koja je optužen. Presudu kojom je aplikant osuđen potvrdio je Vrhovni sud jer je našao da su, iako je aplikant osuđen za djela koja su ranije bila predmetom krivičnog postupka, činjenični opis i pravna kvalifikacija tog krivičnog djela u odnosu na raniji postupak znatno širi u svom opsegu.

Temeljeći svoje žalbe na članu 6(1) i (3)c, aplikant je tvrdio da mu je osporeno pravo na pravično suđenje, jer je isti sudac postupao u oba postupka, te da mu je udaljavanjem iz sudnice osporeno

pravo na iznošenje završne riječi. Sud je utvrdio da postupajući sudac u prvom postupku nije usvojio nikakvu presudu, niti je ispitivao bilo kakve dokaze koji se odnose na utvrđivanje krivice aplikanta. Stoga nije došlo do povrede člana 6(1). Također, aplikantovo udaljavanje iz sudnice nije utjecalo na njegovo pravo na obranu jer je bio dva puta upozoren, nakon čega je njegov advokat ostao u sudnici i iznio završnu riječ. Slijedom toga, nije utvrđeno kršenje člana 6(3)c.

U vezi člana 4 Protokola br. 7, Sud je prepoznao dvije odvojene situacije: 1) navodno ubojstvo dvije osobe u decembru 1991. (što je bilo predmetom postupka 1996. godine i u pogledu čega je tužilaštvo odustalo); i 2) navodno ubojstvo dvoje ljudi i ranjavanje drugih u novembru 1991. (postupak okončan temeljem Zakona o općem oprost).

U pogledu prve situacije, Sud je utvrdio da je, bez obzira na to što je aplikant bio dva puta optužen za isto djelo, tužitelj odustao od obje optužnice za ubojstvo iako one nisu bile predmetom Zakona o oprost. U slučaju kada je krivični postupak obustavljen, to ne predstavlja ni osudu ni oslobađanje, tako da član 4 Protokola br. 7 nije primjenjiv.

U pogledu druge situacije, iznesene optužbe odnosile su se na prava žrtava iz članova 2 i 3 Konvencije, tako da su predstavljale teške povrede ljudskih prava. U slučaju kada je službenik države optužen za djelo mučenja ili nehumanog postupanja, amnestija i oprost ne bi trebali biti dozvoljeni. Uzimajući u obzir činjenicu da se Konvencija i njeni protokoli moraju promatrati kao cjelina, Sud je utvrdio da su nadležne vlasti Hrvatske, podizanjem nove optužbe protiv gdina. Marguša za ratne zločine, postupile u skladu sa zahtjevima iz članova 2 i 3 Konvencije. Također, u međunarodnom pravu postoji općeprihvaćeni konsenzus da je u slučaju teških kršenja ljudskih prava amnestija neprihvatljiva.

Slijedom navedenog, Sud je utvrdio da su žalbe aplikanta prema članu 4 Protokola br. 7 neprihvatljive.

Komentar

U ovom slučaju priloženo je nekoliko dugih izdvojenih i podudarnih mišljenja koja iznose različita gledišta o tome zašto član 4 Protokola br. 7 nije primjenjiv. Sud je podsjetio na svoju praksu glede člana 4 Protokola br. 7 i ponovio stav Velikog vijeća iz presude *Zolotukhin protiv Rusije*, te se osvrnuo na evoluciju međunarodnih i usporednih presuda koje se tiču davanja amnestije. Ukazujući na značaj poimanja Konvencije kao cjeline, uzimajući u obzir i članove 2 i 3, te locirajući ovu značajnu odluku u širi kontekst međunarodnih i komparativnih pravnih standarda, većina je utvrdila da iznesene žalbe nisu prihvatljive u smislu člana 4 Protokola br. 7.

Većina je smatrala da zahtjevi iz članova 2 i 3, kao i drugih međunarodnih mehanizama i instrumenata, sprječavaju amnestiju teških kršenja osnovnih ljudskih prava, osim u izuzetnim situacijama. Kao što je istaknuto u mišljenju treće strane, neke države se opredjeljuju na žrtvovanje procesuiranja ratnih zločina i krivičnih djela počinjenih za vrijeme rata u zamjenu za brzo uspostavljanje mira, mada često nestabilnog. Ukoliko se ta opcija skine s dnevnog reda, tada bi mirovni sporazumi mogli postati nemogući ili zakašnjeli, što bi u konačnici dovelo do gubitka mnogo više života nego u slučaju da se mir zaključi brzo i uz postizanje dosta kompromisa.

PRESUDA U SLUČAJU MLADINA D.D. LJUBLJANA protiv SLOVENIJE

(Aplikacija br. 20981/10)

17. april 2014.

Činjenice i odluka

Aplikant je slovenska privatna kompanija Mladina d.d. Ljubljana koja objavljuje sedmične novine. Dana 27. juna 2005. godine ove novine su objavile članak o parlamentarnoj debati u vezi Zakona o

registriranju istospolnih zajednica. Konkretno, članak je opisao istup člana Slovenske nacionalne stranke (SNS) koji je tijekom debate imitirao homoseksualne muškarce upotrijebivši pritom specifične, stereotipne geste. Članak je ocijenio ovaj istup kao „tipičan za mozgovnog invalida”.

Ovaj član SNS-a je podnio tužbu pred Okružnim sudom Ljubljana zbog povrede časti i ugleda, naročito zbog korištenja termina „mozgovni invalid”. Donesena je presuda kojom je njegova tužba djelomično prihvaćena i aplikantu je naređeno da dio presude objavi i isplati naknadu štete. Žalbe kompanije aplikanta su odbijene. Iako su domaći sudovi potvrdili da kompanija aplikant ima pravo da slobodno iznosi kritičke komentare o sudjelovanju u parlamentarnim debatama, utvrdili su da je pojam „mozgovni invalid” objektivno uvredljiv. Slijedom toga, domaći sudovi su utvrdili da je postignuta pravična ravnoteža između prava kompanije aplikanta i zaštite dostojanstva zastupnika SNS-a.

Kompanija aplikant je pred Europskim sudom za ljudska prava tvrdila da odluke domaćih sudova krše njeno pravo na slobodu izražavanja prema članu 10. Europski sud je na temelju člana 10 zaključio kako su domaći sudovi propustili da dovoljno razmotre kontekst sporne izjave kompanije aplikanta. Posebice, nije uzeto u obzir da zadiranje političke debate u personalnu sferu može predstavljati dio političke igre. Za domaće presude se stoga ne može smatrati da odgovaraju nužnim socijalnim potrebama, kako se zahtijeva prilikom procjene proporcionalnosti prema članu 10(2). U skladu s tim, Sud je zaključio da miješanje u prava kompanije aplikanta iz člana 10 nije bilo neophodno u demokratskom društvu i stoga predstavlja kršenje Konvencije.

Sud je dosudio iznos od 2.921,05 eura na ime materijalne štete, i 5.850,29 eura na ime troškova i izdataka postupka.

Komentar

Ovaj slučaj potvrđuje da političari koji ismijavaju manjinske grupe i izlažu ih stereotipu i sami postaju predmet ismijavanja i stereotipa. Europski sud je u obrazloženju svoje presude iznio razloge zbog kojih je kažnjavanje novina za klevetu dovelo do kršenja člana 10. Naročito su značajna dva posljednja stava presude kako bi se shvatio pristup Suda. Novinar je reagirao na komentare koji su izravno homofobični. Snažno promovirajući negativne stereotipe o seksualnim manjinama, političar je otvoreno sebe izložio ismijavanju. Njegovi komentari nisu bili usmjereni direktno protiv određenog homoseksualnog muškarca, ali su uvredljivi osobno za sve pripadnike LGBT populacije; primjeren odgovor usmjeren protiv njega lično zaštićen je članom 10. Kao što je Sud istakao, *političke uvrede često zadiru u ličnu sferu*. Političar koji iznosi uvredljive komentare na račun drugih mora biti spreman da podnese uvrede. Sud razvija zdrav prezir i sumnju prema stereotipima. Čini se da je Sud odlučan ne samo da eliminira stereotipe iz svojih vlastitih odluka, već i da podrži one koji ih napadaju.

[1] *Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], aplikacija br. 29750/09, 16. septembar 2014. [2] *Centar za pravnu pomoć u ime Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [GC], aplikacija br. 47848/08, 17. jul 2014. [3] *Natsvlshvili i Togonidze protiv Gruzije*, aplikacija br. 9043/05, 29. april 2014. [4] *Hansen protiv Norveške*, aplikacija br. 15319/09, 2. oktobar 2014. [5] *S.A.S. protiv Francuske* [GC], aplikacija br. 43835/11, 1. jul 2014. [6] *Kipar protiv Turske* [GC], aplikacija br. 25781/94, 12. maj 2014. [7] *Nikolić-Krstić protiv Srbije*, aplikacija br. 18357/91, presuda od 19. marta 1997. [8] *Ridić i drugi protiv Srbije*, aplikacije br. 53736/08, 53737/08, 14271/11, 17124/11, 24452/11, i 36515/11, 1. juli 2014. [9] *Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije* [GC] aplikacija br. 60642/08), 16. jul 2014. [10] *Pop-Ilić i drugi protiv Srbije* (aplikacije br. 63398/13, 76869/13, 7689/13, 7686/13 i 76890/13), 14. oktobra 2014. [11] *Ivinović protiv Hrvatske* (aplikacija br. 13006/13), 18. septembar 2014. [12] *Marić protiv Hrvatske* (aplikacija br. 50132/12), 12. august 2014. [13] *O’Keeffe protiv Irske* [GC] (aplikacijabr. 35810/09), 28. januar 2014. [14] *Jelić protiv Hrvatske* (aplikacija br. 57856/11), 12. juni 2014. [15] *Tešić protiv Srbije* (aplikacije br. 4678/07 i 50591/12), 11. februar 2014.